

HET BEEST IN DE MENS VAN HALLOWEEN TOT WEERWOLF

31 oktober

Inleiding

Op 1 november is het in Nederland de dag van Allerheiligen. In de Verenigde Staten, Ierland, Groot-Brittannië en enkele andere landen wordt daags tevoren, op 31 oktober dus, Halloween gevierd. De naam 'Halloween' is afgeleid van All Hallow's Eve, letterlijk vertaald is dat Avond voor Allerheiligen. Één van de gebruiken bij dit feest is dat mensen zich vermommen als duivelse en andere afzichtelijke dieren die in een geheimzinnig rijk wonen waar zielen van dode mensen naartoe gaan. Ook buiten dit feest om zijn mensen vaak gefascineerd door dieren die niet van deze wereld zijn, met name vampiers, weerwolven en zeemeerminnen. Sommigen geloven dat in ieder mens een afzichtelijk dier schuilgaat en tevoorschijn kan komen.

Doelgroep:

Leerlingen van de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs (10-12 jaar)

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen uitleggen hoe Halloween en Allerheiligen zijn ontstaan;
- De leerlingen kunnen uitleggen wat de bekendste fabeldieren zijn en wat hun relatie is met de dood en het rijk van de doden;
- De leerlingen hebben die kennis op creatieve wijze tot uitdrukking gebracht.

Kerndoelen en vakken

Oriëntatie op mens en wereld

Samenleving

16: de leerlingen kunnen enkele aspecten van groepen in onze samenleving beschrijven, waaronder in elk geval:

- enkele vormen van groepsgedrag en factoren die daarvoor bepalend zijn

Contacten met het dodenrijk

Samhain

Iedere lezer van de stripboeken van Asterix weet dat er Kelten in West-Frankrijk wonen. Kelten wonen er ook in Ierland en Groot-Brittannië. Ze vereren niet één god maar verschillende. Van die goden is Toutatis bekend van de Asterix-boeken.

Asterixlezers kennen de druïde Panoramix. De druïden hebben echt bestaan. Het zijn priesters die offers aan de goden brengen en andere rituelen uitvoeren.

Een druïde

De Kelten geloven dat de zielen van doden naar het dodenrijk reizen. Daar wonen ook duivels en andere kwade geesten die er monsterlijk uitzien. Kelten hebben vrees voor vleermuizen, uilen en andere dieren die alleen 's nachts tevoorschijn komen want ze geloven dat ze soms met bewoners van het dodenrijk praten.

De Kelten kennen twee seizoenen, winter en zomer. De winter begint op 1 november en de zomer op 1 mei. Het begin van de winter is voor de Kelten ook het begin van het nieuwe jaar. Op de avond van 31 oktober houden ze de plechtigheden van *Samhain*. Dan sterft het oude jaar en verdwijnt de zonnegod. De druïden hopen dat die weer terug zal keren. Dat gebeurt op Yule ofwel 21 december. Vanaf die dag worden de dagen langer en komt de zon hoger aan de hemel te staan. De Kelten geloven het dodenrijk altijd gescheiden is van de wereld van de mensen behalve op de avond van 31 oktober.

Dan kunnen geesten uit het dodenrijk de wereld van de mensen bezoeken. Daar zijn zielen van doden bij. Die zoeken het huis op waar ze hebben gewoond. Mensen zetten lantaarns van uitgeholde kalebassen of bieten bij de voordeur van het huis om de zielen van hun dode verwanten de weg te wijzen. Ook leggen ze fruit, noten en lekkernijen mee omdat de zielen honger hebben. Doen ze dat niet, dan doden die misschien huisdieren van hun familieleden en vernielen die hun eigendommen. Ook duivels en andere kwade geesten uit het dodenrijk bezoeken de wereld. Die hebben weinig goeds met de mensen voor. De Kelten zetten maskers met afzichtelijke koppen op om de geesten af te schrikken. Ook hopen de Kelten dat de geesten denken dat ze nog steeds in het dodenrijk zijn. Ten slotte maakt de druïde een vuur. Dat laat hij branden tot de zonnegod weer terugkeert. In dat vuur worden dieren en soms ook mensen verbrand als offer aan de goden.

Halloween

Uit het Keltische nieuwjaar is Halloween ontstaan. Het wordt ieder jaar op 31 oktober gevierd in de Verenigde Staten, Engeland en enkele andere landen. Het is een feest om met familieleden te vieren. Ook dan vermomt iedereen zich als een afzichtelijk wezen, een spook, een heks, een tovenaars of een duivel. Er zijn ook nieuwe angstaanjagende fabelwezens bijgekomen,

de zwarte kat bijvoorbeeld. In de Middeleeuwen geloofde men dat heksen zich in zwarte katten konden veranderen om zich te vermommen. Wie een zwarte kat tegenkwam, had misschien wel met een heks van doen.

In de VS gebruiken mensen maskers als vermomming die van uitgeholde pompoenen zijn gemaakt. Ook maken ze van pompoenen lantaarns. Dit is een verschil met de Kelten; die gebruikten hiervoor kalebassen en bieten. In de 19^e eeuw gebruikten de Ieren die ook nog. Toen rond 1850 duizenden Ieren naar de VS verhuisden, konden ze daar geen bieten of kalebassen vinden. Wel merkten ze dat pompoenen ook geschikt zijn. Sindsdien is de pompoen niet meer weg te denken bij het Amerikaanse Halloween.

Een uitgesneden pompoen

Halloween-maskers

Tijdens Halloween mogen kinderen in sommige delen van Groot-Brittannië en Ierland ongestraft kattenkwaad uithalen. Op Halloween mag je iemand anders een poets bakken. Ten slotte zijn er lekkernijen die bij Halloween horen, moesappelen en candy corn.

1. Ken je nog een ander feest of andere plechtigheden waarbij:
 - a) mensen een masker opzetten?
 - b) je iemand anders een poets bakt?
 - c) mensen lekkernijen eten of aan elkaar geven?
 - d) mensen hun overleden verwanten herdenken?
 - e) mensen lantaarns (of lampen of kaarsen) aansteken?
 - f) een vuur wordt ontstoken door een geestelijke?
2. Sommige kinderen in Groot-Brittannië en Ierland mogen op de dag van Halloween iets doen wat ze anders nooit mogen, kattenkwaad uithalen dus. Wat zou jij dan doen? Schrijf daar een opstel over.

Dood. Of toch niet?

De Kelten geloven dat er in een onzichtbare wereld fabelwezens wonen en dat die af en toe de wereld van de mensen bezoeken. Ook bij andere volken geloven mensen dat er in deze wereld soms wezens opduiken die daar niet in thuishoren. Één van die wezens is de vampier.

De vampier, een levende dode

Bij het woord 'vampier' denken de meeste mensen aan vleermuizen die mensen bijten om hun bloed te drinken. Dat stamt uit de tijd waarin mensen nog weinig van vleermuizen afweten. Voor hen zijn vleermuizen geheimzinnige dieren. Overdag laten ze zich niet zien. Wat ze 's nachts doen, blijft meestal verborgen. Sommige mensen geloven dat ze duivelse wezens zijn die er 's nachts op uit trekken om mensen te bijten en hun bloed te drinken.

Ook denkt men dat er 's nachts levende doden rondlopen die uit hun graf zijn opgestaan. Die worden vampiers genoemd. Ze zijn op zoek naar mensenbloed en bijten mensen om zich ermee te voeden. Dat hebben ze nodig als voedsel dat hen levenskracht geeft. In die tijd gelooft men dat mensen en dieren hun levenskracht krijgen van bloed. Wie zich met bloed beschildert of bloed drinkt, krijgt daardoor meer levenskracht. Aan het einde van de nacht keren de vampiers naar hun graf terug. Om zich te vermommen, trekken ze zwarte gewaden aan. Of ze veranderen in een dier, meestal een vleermuis. Ook kunnen de vampiers niet tegen licht en knoflook, hebben ze geen spiegelbeeld en misschien ook geen schaduw. Je wordt een vampier als je door een vampier gebeten wordt, als je zelfmoord pleegt, nooit gedoopt bent of het zevende kind in een familie bent.

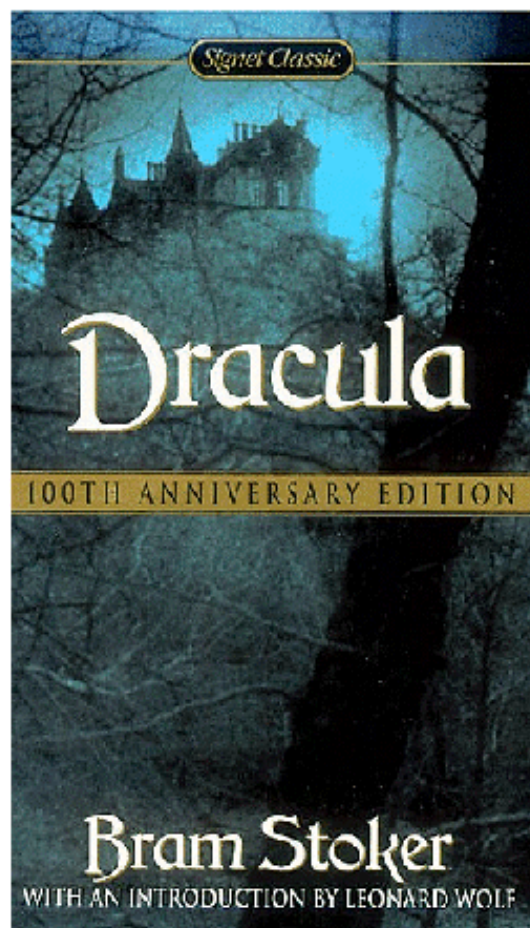

Vampiers herken je ook aan hun uitstekende hoektanden. Die hebben ze nodig om bloed uit de nek van hun slachtoffer te kunnen drinken.

Het geloof in vampiers gaat terug naar het Egypte van de farao's. Vooral in Roemenië geloven veel mensen dat vampiers bestaan. Daar gelooft men dat vampiers doden zijn die nog niet naar de andere wereld kunnen gaan. Dat mogen ze niet omdat ze als mens slecht hebben geleefd of door de kerk zijn uitgestoten, of om het deftig te zeggen, zijn geëxcommuniceerd. Hun lichaam wordt niet door de aarde opgenomen. Dat wil zeggen dat hun lichaam niet vergaat zoals die van andere doden. Zolang dat niet gebeurt, blijft het lichaam leven en heeft het bloed nodig. Als vampiers op zoek gaan naar bloed, gaan ze altijd naar het dorp waar ze hebben geleefd. Pas als hun zonden vergeven zijn, neemt de aarde hun lichaam op en hebben ze geen bloed meer nodig. Ze hopen dat ooit mee te maken, want ze voelen zich ongelukkig als vampier.

De kaft van uitgaven van Dracula uit 1916 (links) en uit 1997 (rechts)

De belangstelling voor vampiers wordt groter als in 1897 de roman 'Dracula' van Bram Stoker verschijnt. Sindsdien denken veel mensen aan dit boek als ze het woord 'vampier' horen. De hoofdpersoon van het boek is Graaf Dracula, een edelman en vampier. Overdag ligt hij in een lijkst, 's nachts trekt hij erop uit om bloed van levende mensen te drinken. Daartoe maakt hij lange reizen. Hij geniet ervan om vampier te zijn.

Bestaan vampiers en bloedzuigende vleermuizen echt? Er zijn vleermuizen die bloed drinken van andere dieren, maar die komen alleen voor in Midden- en Zuid-Amerika. Verder weten we dat het lichaam van alle doden vergaat na de begrafenis. Dat mensen geloven dat levende doden bestaan is wel te verklaren. Toen men nog weinig wist van ziekten, viel soms niet te zeggen waaraan iemand was gestorven. Ook was nauwelijks bekend wat er met het lichaam van een dode gebeurde na de begrafenis. Om na te gaan waaraan iemand was gestorven, groeven heelmeeesters diens lichaam op. Dan was het gezwollen omdat er gassen in het lichaam waren ontstaan. Daardoor leek het of de dode was blijven eten en dus niet echt dood kon zijn. Dat eten kon alleen bloed zijn, de bron van levenskracht.

1. In Nederland komen geen vleermuizen voor die bloed van andere dieren en van mensen drinken. Ken je een dier in Nederland dat het wél doet?
2. Horen vampiers tot het dodenrijk? Waarom denk je dat?
3. Als heelmeeesters vroeger het lichaam van een dode opgroeven, doorstaken ze soms het hart om al het bloed eruit te laten stromen. Waarom zouden ze dat gedaan hebben?
4. Zoek in een winkel of bibliotheek een video of DVD met een film over Dracula en bekijk die. Of lees het boek van Bram Stoker. Kruip dan in de huid van Graaf Dracula en geef een interview of spreekbeurt voor de klas.

Mens-dieren en dieren in mensen

De weerwolf

We hebben al twee voorbeelden gezien van mensen die soms als dier vermomd zijn. Dat zijn de heks die in een zwarte kat kan veranderen en de vampier die de gedaante van een vleermuis (of een ander dier) aan kan nemen.

Een ander bekend voorbeeld is de weerwolf. Dat is een mens die een wolfscherm of wolfsbuis van mensenhuid aantrekt en dan de gedaante van een wolf aanneemt. Ook op andere manieren kunnen mensen weerwolven worden. In Zuid-Italië bijvoorbeeld wordt ieder jongetje dat in de Kerstnacht geboren wordt, een weerwolf of een tovenaarskind. In weer andere streken worden mannen weerwolven door in een bepaald meer of een bepaalde rivier te zwemmen. In Griekenland wordt beweerd dat wie mensenvlees eet, een weerwolf wordt.

Een weerwolf is van echte wolven te onderscheiden door zijn stompe staart. Gewone wolven hebben een spitse staart.

Ook zijn weerwolven te herkennen aan hun dikke wenkbrauwen die hun neus bedekken en hun rode nagels. Verder zijn weerwolven bang voor licht, lusten ze graag mensenvlees en zijn ze uitstekende jagers.

Weerwolven kunnen op dezelfde manieren worden gedood als gewone wolven, met een speer of een ander wapen. Sommige Amerikanen geloven dat je weerwolven alleen kunt doden met zilveren kogels. Maar pas op! De weerwolf kan dan in een vampier veranderen.

Van weerwolven wordt verder gezegd dat als zij als wolf gewond raken, dat ze die wond op dezelfde plaats krijgen als ze weer mens worden. Krijgt een weerwolf bijvoorbeeld een snee in zijn linkervoerpot, dan komt die snee ook in de linkerarm van de weerwolf in mensengedaante.

Tot aan het einde van de Oudheid (6^e eeuw) heeft de wolf in Europa nog een goede reputatie. Hij staat bekend als een uitstekende jager en is symbool van de jacht en de krijgskunst. Als steeds meer mensen in Europa tot het christendom bekeren, krijgt de wolf steeds meer een slechte reputatie. Wolven vallen vee en andere boerderijdieren aan en doden ze, en soms ook mensen. Steeds meer mensen geloven dat wolven duivelse wezens zijn en handlangers van Satan. Ook geloven steeds meer mensen in het bestaan van weerwolven. Volgens hen kan iedere wolf die je tegenkomt een weerwolf zijn.

*Wolf (links)
en weerwolf
(rechts)*

De zeemeermin

Er zijn ook fabelwezens die half mens, half dier zijn. De bekendste zijn de sirenen en zeemeerminnen.

In de Oudheid gelooft men dat deze wezens een mensenhoofd hebben en voor de rest een vogellijf met vleugels. Ze kunnen vliegen en zijn vooral op zee te vinden. De Grieken geloven dat deze wezens niet zo onschuldig zijn als ze eruitzien. Ze brengen namelijk ongeluk aan zeevaarders. In het verhaal over de reizen van Odysseus van de Griekse dichter Homerus kun je over sirenen lezen. Ze zitten op de rotsen van een eiland. Ze zingen zó mooi dat zeelieden naar het eiland toe varen om naar ze te luisteren. Dan lopen hun schepen op de rotsen en vergaan ze. De heks Circe heeft Odysseus daarvoor gewaarschuwd. Hij stopt de oren van zijn bemanningsleden dicht met was zodat ze de sirenen niet kunnen horen. Hij laat zich vastbinden aan de mast zodat hij niet het roer kan bedienen. Vervolgens vaart zijn schip veilig langs het eiland.

Na de Oudheid menen zeelieden af en toe wezens te zien zwemmen die een vrouwenhoofd hebben en een visserslijf dat uitloopt in een staart. Dat zijn de zeemeerminnen zoals we die nu kennen.

1. Waarom zijn wolven in de meeste landen van Europa uitgestorven, denk je?
2. Ken je nog andere fabelwezens die in het water leven?

Een van de beroemdste beelden ter wereld is de dat van de Kleine Zeemeermin in Kopenhagen, de hoofdstad van Denemarken. Het beeld trekt elk jaar honderdduizenden toeschouwers.

3. Slotopdracht. We gaan zelf een fabelwezen uitbeelden. Hol een pompoen uit en snij er een dierenkop in. Je kunt één van de in de werkbladen genoemde fabeldieren uitbeelden of je fantasie helemaal de vrije loop laten.
Je mag ook een tekening maken, een verhaal schrijven, een radio-reportage samenstellen, iets tijdens de handenwerkkles maken enz. enz.

H

Handleiding

Contacten met het dodenrijk

Het verkleden met Halloween en het maken van afschrikwekkende gezichten uit pompoenen heeft zijn oorsprong in de dodenrituelen van de Kelten.

1. Een opdracht die het beste gemaakt kan worden in groepen van 3-4 leerlingen. U verzamelt de antwoorden van de groepen en houdt bij welke feesten en andere plechtigheden hierbij worden genoemd.
 - a) Het bekendste voorbeeld hiervan is Carnaval
 - b) 1 april
 - c) Sinterklaas, Kerstmis, Suikerfeest (einde van de Ramadan)
 - d) Allerzielen
 - e) Kerstmis, Pasen, Divali (Nieuwjaarsdag van de hindoes)
 - f) Pasen (tijdens de Paaswake ontsteekt de voorganger een vuur van palmtakken)
2. Een creatieve opdracht. Voor de origineelste ideeën kunt u op 31 oktober een prijs geven. Laat dan een jury van enkele leerlingen de leukste ideeën uitkiezen.

Dood. Of toch niet?

We lichten op dit werkblad het fabelwezen vampier toe.

1. De bekendste dieren in Nederland die zich voeden met bloed van andere dieren zijn muggen en bloedzuigers.
2. Vampiers horen niet echt meer bij het rijk van de levenden maar ook nog niet bij het rijk van de doden.
3. De heemeesters dachten dan met een vampier te maken te hebben. Ze doorstaken het hart van het lichaam om al het bloed eruit te laten lopen. Zonder bloed hield het lichaam op te leven.

Mens-dieren en dieren in mensen

De weerwolf en de zeemeermin zijn twee fabelwezens aan beide kanten van het spectrum (van kwaad en agressief tegenover mooi en lieflijk).

1. Wolven vormen een bedreiging voor vee en andere boerderijdieren. Soms vallen wolven zelfs mensen aan. Daarom, en omdat wolven als duivelse wezens bekendstaan en weerwolven kunnen zijn, wordt er fanatiek op ze gejaagd. Nu komen alleen in Rusland en andere landen in Oost-Europa nog wolven voor.
2. Een bekend fabeldier dat in het water leeft is het monster van Loch Ness. Verder geloofden zeelieden vroeger dat er reusachtige inktvissen, haaien en zeeslangen bestonden. Een ander bekend verhaal spreekt van zeelieden die door een walvis worden opgeslokt en na verloop van tijd ongedeerd weer worden uitgebraakt (zoals Jonas in de Bijbel). Inmiddels is bekend dat reuzeninktvis bestaan; af en toe spoelt er een exemplaar op een strand aan. Van zeemeerminnen is nooit enig spoor gevonden.
3. Een creatieve slotopdracht. U kunt daarna de origineelste en engste dierenkoppen laten kiezen, de beste tekening, het mooiste handwerkproduct enz. Ook kunt u leerlingen een typisch Halloween-recept laten maken. Recepten zijn onder andere te vinden op <http://www.zeelandia.be/ned/halloween.asp>.

Iedere werkblad sluit af met een creatieve opdracht. U kunt 31 oktober de Dag van Halloween maken door de beste opstellen te laten uitkiezen (Werkblad 1), het interview met Graaf Dracula te houden (Werkblad 2) en de slotopdracht uit te laten voeren.

Meer informatie op internet

<http://proto2.thinkquest.nl/~jrd186/Weerwolven.htm>

<http://proto2.thinkquest.nl/~jrd186/vampieren.htm>

Informatie over weerwolven en vampiers

<http://www.iselinge.nl/Scholenplein/pabolessen/00012cgriezelen/educatievewebseite/weerwolv.htm>

Een weerwolf is een mens die in een wolf kan veranderen.....

<http://hobby-en-overige.infonu.nl/spellen/3910-weerwolven-van-wakkerdam-kaartspel.html>

ER bestaat zelfs een rolenspel over weerwolven....

<http://halloween.startkabel.nl/>

Alles wat je over Halloween wilt weten, ontstaan, waar die gevierd wordt, hoe die gevierd wordt enzovoort. Je kunt daar ook zien waar je typische Halloween-attributen kunt kopen. Ten slotte kun je daar ook typische Halloween-recepten op vinden.

<http://vampier.start.be>

Alles wat je over vampiers wilt weten, ontstaan, geschiedenis enzovoort. Ook kun je daar zien wat voor typische vampier-producten je kunt kopen;

<http://vampier.pagina.nl>

Eveneens een rijke bron van informatie over vampiers